ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
F. G. JACOBS
της 29ης Μαρτίου 1990 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Οι παρούσες προτάσεις μου αφορούν τρεις διαφορές στο πλαίσιο των οποίων ένα ολλανδικό δικαστήριο, το College van Beroep voor het Bedrijfsleven, ζήτησε από το Δικαστήριο την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς το κύρος και την ερμηνεία ορισμένων διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας σχετικών με το δικαίωμα για επιστροφές λόγω εξαγωγής όσον αφορά το χοίρειο κρέας.

2. Προσφεύγουσες της κύριας δίκης είναι μερικές επιχειρήσεις που εξήγαγαν διάφορες ποσότητες χοιρείου κρέατος σε τρίτες χώρες κατά την περίοδο μεταξύ Φεβρουαρίου 1983 και Μαρτίου 1986. Οι εν λόγω επιχειρήσεις υποστηρίζουν ότι, βάσει της εφαρμοστέας κοινοτικής νομοθεσίας, δικαιούνται, για αυτές τις αποστολές κρέατος, επιστροφών λόγω εξαγωγής. Ο καθού, ο Produktschap voor Vee en Vlees, αρνήθηκε να τους καταβάλει επιστροφές για το λόγο ότι το κρέας αυτό δεν πληρούσε την προϋπόθεση που έχει εισαχθεί στη σχετική νομοθεσία από την 1η Φεβρουαρίου 1983 και αφορά την αναλογία μεταξύ μυϊκού ιστού και οστών.

Η σχετική νομοθεσία

3. Σαφήνεια, απλότητα και κομψότητα! Να πώς ο Σώμερσετ Μωμ καθόρισε τα ουσιώδη στοιχεία ενός σωστού καλλιτεχνικού ύφους. Δυστυχώς, καμιά από τις ιδιότητες αυτές δεν πολυχαρακτηρίζει τη νομοθεσία που καλούμαι τώρα να εξετάσω. Και ενώ η κομψότητα μπορεί να είναι κάτι περισσότερο από αυτό που δικαιούμεθα να αναμένουμε από τους συντάκτες των νόμων, η δε απλότητα είναι δυνατό να αποτελεί ένα ανέφικτο ιδιώδες σ' έναν τομέα τόσο περίπλοκο όπως η κοινή οργάνωση της αγοράς χοιρείου κρέατος, ωστόσο αυτό δεν σημαίνει ότι λίγο περισσότερη σαφήνεια δεν θα ήταν λίαν ευπρόσδεκτη εφόσον θα διευκόλυνε το έργο του Δικαστηρίου και θα ευνοούσε την ασφάλεια του δικαίου.

4. Το άρθρο 15 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2759/75 του Συμβουλίου περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του χοιρείου κρέατος (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/014, σ. 3) προβλέπει ότι:

« 1) Κατά το μέτρο που απαιτείται για να καταστεί δυνατή η εξαγωγή προϊόντων που αναφέρονται (τα οποία υπάγονται στην κοινή οργάνωση) βάσει των τιμών των προϊόντων αυτών στη διεθνή αγορά, η διαφορά μεταξύ των τιμών αυτών και των τιμών εντός της Κοινότητος δύναται να καλυφθεί από μία επιστροφή κατά την εξαγωγή.

2) Η επιστροφή είναι ίδια για ολόκληρη την Κοινότητα. Δύναται να διαφοροποιείται ανάλογα με τους τόπους προορισμού.

Η καθορισθείσα επιστροφή χορηγείται μετά από αίτηση του ενδιαφερομένου.

... »

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

5. Το άρθρο 17, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού ορίζει ότι:

« Οι γενικοί κανόνες για την ερμηνεία του κοινού δασμολογίου και οι ειδικοί κανόνες για την εφαρμογή του εφαρμόζονται στη δασμολογική κατάταξη των προϊόντων τα οποία αφορά ο παρών κανονισμός. Η δασμολογική ονοματολογία που προκύπτει από την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού περιλαμβάνεται στο κοινό δασμολόγιο. »

6. Ο καθορισμός των προϊόντων τα οποία υπάγονται στην κοινή οργάνωση αγοράς τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΟΚ) 3602/82 της Επιτροπής περί καθορισμού των συντελεστών για τον υπολογισμό των εισφορών που επιβάλλονται στα προϊόντα του τομέα του χοιρείου κρέατος εκτός των εσφαγμένων χοίρων, περί τροποποιήσεως του παραρτήματος του κανονισμού (ΕΟΚ) 950/68 του Συμβουλίου περί του κοινού δασμολογίου και περί καταργήσεως του κανονισμού (ΕΟΚ) 747/79 (OJ L 376, σ. 23). Ειδικότερα, στην παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου 2 ορίζεται ότι:

« Τα τεμάχια που προέρχονται από τα μέρη που αναφέρονται στην παράγραφο 1 υπό α), β), γ) και δ) υπάγονται στις διακρίσεις αυτές μόνο εφόσον περιλαμβάνουν τον μυϊκό ιστό και τα οστά στις ίδιες φυσιολογικές αναλογίες με τα ολόκληρα μέρη. »

Όσον αφορά τις υπό κρίσεις υποθέσεις πρέπει να παρατηρηθεί ότι τα μνημονευθέντα μέρη περιλαμβάνουν τα « εμπρόσθια μέρη » και τις « ωμοπλάτες » [διάκριση 02.01 Α III α) 3] καθώς και τη « θωρακοοσφυϊκή χώρα » [διάκριση 02.01 Α III α) 4].

7. Σύμφωνα με το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 2759/75, οι προαναφερθείσες τροποποιήσεις έχουν ως αποτέλεσμα να καταστεί αναγκαία η τροποποίηση της ονοματολογίας του κοινού δασμολογίου. Αυτό έγινε με το άρθρο 3 του κανονισμού 3602/82, με το οποίο προστέθηκε το ακόλουθο κείμενο ως συμπληρωματική σημείωση αριθ. 2 του κεφαλαίου 2 του κοινού δασμολογίου:

« 2. Α. Θεωρούνται ως:

α) ...

β) ...

γ) " εμπρόσθιο μέρος ", κατά την έννοια των διακρίσεων 02.01 Α III α) 3... το εμπρόσθιο μέρος (κρανιακό) του ημιμορίου του σφαγείου χωρίς κεφαλή, με τα οστά, με ή χωρίς πόδια, κότσι, δέρμα ή λαρδίο.

Το εμπρόσθιο μέρος χωρίζεται από το υπόλοιπο ημιμόριο του σφαγίου έτσι ώστε να περιλαμβάνεται κατ' ανώτατο όριο ο πέμπτος θωρακικός σπόνδυλος.

Το ανώτατο τμήμα (ραχιαίο) του εμπρόσθιου μέρους (τράχηλος), ακόμα και με την πλάτη (σπάλα) και τους περιβάλλοντες μυς, θεωρείται σαν τεμάχιο της θωρακοοσφυϊκής χώρας εφόσον χωρίζεται από το κατώτερο μέρος (κοιλιακό) του εμπρόσθιου μέρους με τον μυ, κατ' ανώτατο όριο, ακριβώς κάτω από τη σπονδυλική στήλη·

δ) " ωμοπλάτη " κατά την έννοια των διακρίσεων 02.01 Α III α) 3... το κατώτερο μέρος του εμπρόσθιου μέρους ακόμα και

με την πλάτη και τους περιβάλλοντες μυς, με τα οστά, με ή χωρίς πόδι, κότσι, δέρμα ή λαρδίο.

Η πλάτη (σπάλα) με τους περιβάλλοντες μυς, όταν παρουσιάζεται χωριστά, παραμένει σαν τεμάχιο της ωμοπλάτης σ' αυτή τη διάκριση.

ε) "θωρακοοσφυϊκή χώρα", κατά την έννοια των διακρίσεων 02.01 Α ΙΙΙ α) 4... το ανώτατο μέρος του ημιμορίου του σφαγίου με τα οστά από τον πρώτο αυχενικό σπόνδυλο έως τους ουραίους σπονδύλους, με ή χωρίς το φιλέτο, την πλάτη, το δέρμα ή το λαρδίο.

Η θωρακοοσφυϊκή χώρα χωρίζεται από το κατώτερο μέρος του ημιμορίου του σφαγείου με τον μυ ακριβώς κάτω από τη σπονδυλική στήλη·

...

Β. Τα τεμάχια που προέρχονται από τα μέρη που αναφέρονται υπό 2 Α β), γ), δ) και ε) υπάγονται σ' αυτές τις διακρίσεις μόνο εφόσον περιλαμβάνουν τον μυϊκό ιστό και τα οστά στις ίδιες φυσιολογικές αναλογίες με τα ολόκληρα μέρη. »

Ο κανονισμός 3602/82 τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 1983.

8. Ο πίνακας των προϊόντων για τα οποία χορηγούνται επιστροφές λόγω εξαγωγής τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 263/83 της Επιτροπής, της 28ης Ιανουαρίου 1983, περί καθορισμού των επιστροφών κατά την εξαγωγή στον τομέα του χοιρείου κρέατος (ΕΕ L 30, σ. 72). Και ο κανονισμός αυτός τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 1983. Τα προϊόντα για τα οποία χορηγούνται επιστροφές απαριθμούνται στο παράρτημα του κανονισμού αυτού και είναι τα εξής:

« 02.01 Κρέατα και παραπροϊόντα σφαγίων βρώσιμα, των ζώων των αναφερομένων εις τας κλάσεις 01.01 μέχρι και 01.04 νωπά, διατηρημένα δι' απλής ψύξεως ή κατεψυγμένα:

Α. Κρέατα

III. χοιροειδών

α) κατοικιδίων:

1. ολόκληρα σφάγια ή ημιμόρια σφαγίου

2. χοιρομέρια και τα τεμάχιά τους

3. εμπρόσθια μέρη ή ωμοπλάτες και τα τεμάχιά τους

4. θωρακοοσφυϊκή χώρα και τα τεμάχιά της

5. κοιλιακή χώρα (πανσέτα) και τα τεμάχιά της

6. λοιπά:

ex αα) αποστεωμένα

... »

Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως

9. Στην υπόθεση C-354/88, προσφεύγουσα της κύριας δίκης είναι η εταιρία Vleeswarenbedrijf Roermond BV (στο εξής: Roermond). Μεταξύ της 24ης Μαρτίου και της 13ης Δεκεμβρίου 1983 η εν λόγω εταιρία εξήγαγε από τις Κάτω Χώρες στις Ολλανδικές Αντίλλες δεκατέσσερις παρτίδες χοιρείου κρέατος. Στα σχετικά έντυπα δηλώσεως, περιέγραψε το κρέας αυτό ως υπαγόμενο στη δασμολογική διάκριση 02.01 A III α) 4 (θωρακοοσφυϊκή χώρα και τα τεμάχιά της).

10. Στην υπόθεση C-355/88, προσφεύγουσα της κύριας δίκης είναι η εταιρία Sleegers Vleeswarenfabriek BV (στο εξής: Sleegers). Μεταξύ της 17ης Δεκεμβρίου 1984 και της 18ης Νοεμβρίου 1985, η εν λόγω εταιρία εξήγαγε από τις Κάτω Χώρες στο Ζαΐρ δεκαεπτά παρτίδες χοιρείου κρέατος. Στα σχετικά έντυπα δηλώσεως, περιέγραψε το κρέας αυτό ως «κατεψυγμένα τεμάχια ωμοπλάτης χοίρου μαζί με τα οστά» και δήλωσε ότι το κρέας αυτό υπάγονταν στη δασμολογική διάκριση 02.01 A III α) 3.

11. Στην υπόθεση C-356/88 προσφεύγουσα της κύριας δίκης είναι η εταιρία Kühne en Heitz BV. Μεταξύ των αρχών Φεβρουαρίου 1983 και του τέλους Μαρτίου 1986, η εν λόγω εταιρία εξήγαγε από τις Κάτω Χώρες σε διάφορες, εκτός της Κοινότητας, χώρες 158 περίπου παρτίδες χοιρείου κρέατος. Στα σχετικά έντυπα δηλώσεως περιέγραψε το κρέας αυτό ως υπαγόμενο στη δασμολογική διάκριση 02.01 A III α) 4.

12. Και στις τρεις περιπτώσεις, ο καθού θεώρησε ότι το σύνολο ή ορισμένες από τις εν λόγω παρτίδες κρέατος είχαν κακώς καταταγεί στις δασμολογικές διακρίσεις 02.01 A III α) 3 και 02.01 A III α) 4. Αντί των διακρίσεων αυτών, οι σχετικές παρτίδες έπρεπε, κατά τον καθού, να καταταγούν στη δασμολογική διάκριση 02.01 A III α) 6 ββ), η οποία αποτελεί μία κατηγορία καταλοίπων κρέατος χοίρου μη υπαγομένων σε άλλη ειδικότερη διάκριση. Ο καθού κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό για τον λόγο ότι το εν λόγω κρέας χοίρου, το οποίο δεν είχε εξαχθεί υπό τη μορφή ολόκληρων μερών αλλά ως τεμάχια προερχόμενα από μέρη, δεν πληρούσε την προϋπόθεση της συμπληρωματικής σημειώσεως αριθ. 2 Β του κεφαλαίου 2 του κοινού δασμολογίου. Υπενθυμίζω ότι η διάταξη αυτή, που εισήχθη με το άρθρο 3 του κανονισμού 3602/82, ορίζει ότι τα τεμάχια που προέρχονται από ορισμένα μέρη (μεταξύ των οποίων ολόκληρα μέρη, ωμοπλάτες και θωρακοοσφυϊκή χώρα) υπάγονται στις ίδιες διακρίσεις με τα ολόκληρα μέρη μόνον εφόσον «περιλαμβάνουν τον μυϊκό ιστό και τα οστά στις ίδιες φυσιολογικές αναλογίες με τα ολόκληρα μέρη». Η σημασία της δασμολογικής κατατάξεως του εν λόγω κρέατος έγκειται στο γεγονός ότι από την κατάταξη αυτή εξαρτάται το δικαίωμα για επιστροφές λόγω εξαγωγής. Ο κανονισμός 263/83 προβλέπει τη χορήγηση επιστροφών για το κρέας που περιλαμβάνεται στις δασμολογικές διακρίσεις 02.01 A III α) 3 και 02.01 A III α) 4. Ωστόσο, καμιά διάταξη δεν προβλέπει επιστροφές για το κρέας που υπάγεται στη διάκριση 02.01 A III α) 6 ββ).

13. Όπως ήταν επόμενο, ο καθού αποφάσισε ότι δεν έπρεπε να καταβληθούν επιστροφές λόγω εξαγωγής για χοίρειο κρέας που δεν πληρούσε την προαναφερθείσα προϋπόθεση όσον αφορά την αναλογία μυϊκού ιστού και οστών. Έτσι, γνωστοποίησε στις τρεις επιχειρήσεις την απόφασή του να μην καταβάλει επιστροφές για ορισμένες παρτίδες και απαίτησε την επιστροφή των ποσών που τους είχαν ήδη καταβληθεί. Στην υπόθεση C-354/88 ζήτησε επίσης την επιστροφή των νομισματικών εξισωτικών ποσών. Κατά των αποφάσεων αυτών, οι τρεις επιχειρήσεις άσκησαν προσφυγές ενώπιον του College van Beroep voor het Bedrijfsleven.

14. Το εθνικό δικαστήριο ζήτησε τη σύνταξη εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης όσον αφορά ορισμένα προβλήματα που έθετε η προϋπόθεση σχετικά με τη φυσιολογική αναλογία μεταξύ μυϊκού ιστού και οστών. Σύμφωνα με την έκθεση πραγματογνωμοσύνης δεν υφίσταται συνήθης τρόπος τεμαχισμού των επιμάχων τμημάτων σφαγίου ο οποίος να είναι ομοιόμορφος εντός ολόκληρης της Κοινότητας, η φυσιολογική αναλογία μυϊκού ιστού και οστών δεν μπορεί να αποτυπωθεί μέσω ποσοστού έχοντος γενική ισχύ, ενόψει της πολλαπλότητας των αιτίων της σχετικής πολυμορφίας, και είναι, επίσης, αδύνατο να καθοριστεί ποιο είναι, εν προκειμένω, το επιτρεπτό όριο ανοχής.

15. Η έκθεση πραγματογνωμοσύνης δημιούργησε στο εθνικό δικαστήριο ορισμένες αμφιβολίες ως προς το κύρος της προαναφερθείσας προϋποθέσεως, δεδομένου ότι η τελευταία δεν παρέχει ομοιόμορφο κριτήριο ισχύον για ολόκληρη την Κοινότητα. Κατόπιν τούτου, υπέβαλε στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Είναι έγκυρο το άρθρο 2, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΟΚ) 3602/82;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, βάσει ποίων κριτηρίων πρέπει να καθορίζονται οι φυσικές αναλογίες μεταξύ μυϊκού ιστού και οστών που περιέχονται στα ολόκληρα μέρη ενός σφαγίου κατά την έννοια της αναφερθείσας στο πρώτο ερώτημα διατάξεως; »

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

16. Καίτοι στα υποβληθέντα από το εθνικό δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα μνημονεύεται ρητώς το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 3602/83, θα ήταν, ωστόσο, ακριβέστερο να μνημονεύεται και το άρθρο του 3 με το οποίο προστέθηκε η συμπληρωματική σημείωση αριθ. 2 του κεφαλαίου 2 του κοινού δασμολογίου. Το μέρος, ακριβώς, Β της σημειώσεως αυτής είναι αυτό που, μαζί με το παράρτημα του κανονισμού 263/83, έχει ως αποτέλεσμα να στερούνται του δικαιώματος για χορήγηση επιστροφών οι εξαγωγείς τεμαχίων προερχόμενων από εμπρόσθια μέρη, ωμοπλάτες και θωρακοοσφυϊκή χώρα, εκτός αν τα εν λόγω τεμάχια περιέχουν μυϊκό ιστό και οστά στις ίδιες με τα ολόκληρα μέρη φυσιολογικές αναλογίες.

17. Το εθνικό δικαστήριο θέτει πρώτα το πρόβλημα του κύρους και στη συνέχεια αυτό της ερμηνείας. Νομίζω, ωστόσο, ότι θα ήταν προτιμότερο να ανατραπεί η σειρά των ερωτημάτων, διότι, σε περίπτωση που ανακύπτει πρόβλημα ερμηνείας, χρειάζεται, ίσως, πρώτα η ερμηνεία της διατάξεως και κατόπιν η εκτίμηση του κύρους της. Κατόπιν τούτου, προτείνω να εξεταστεί πρώτα το δεύτερο ερώτημα.

Το πρόβλημα ερμηνείας

18. Οι εταιρίες Sleegers και Kühne en Heitz (οι οποίες, αντίθετα προς την Roermond, κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις και εκπροσωπήθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση) ισχυρίζονται ότι το χοίρειο κρέας που εξήγαγαν είχε τη μορφή « παϊδιών », τα οποία αποτελούν πλευρές προερχόμενες από την ωμοπλάτη. Αμφότερες υποστηρίζουν ότι δεν αφαίρεσαν τον μυϊκό ιστό από τις πλευρές, μετά το χωρισμό τους από το ολόκληρο μέρος. Επισημαίνουν ότι η αναλογία μυϊκού ιστού και οστών των τεμαχίων αυτών δεν μπορεί ποτέ να είναι όμοια με αυτή του ολόκληρου μέρους, για τον προφανή λόγο ότι οι πλευρές αποτελούν ένα ιδιαζόντως πλήρες οστών τεμάχιο του εν λόγω πλήρους μέρους. Δεν είναι ανάγκη να είναι κανείς πεπειραμένος κρεοπώλης για να αντιληφθεί ότι υφίσταται κάποια αλήθεια στον ισχυρισμό αυτό: οι πλευρές πάντοτε περιέχουν υψηλότερη ανα-

λογία οστών απ' ό,τι η ολόκληρη ωμοπλάτη. Οι Sleegers και Kühne en Heitz υποστηρίζουν ότι, εφόσον χώρισαν απλώς τις εν λόγω πλευρές από την υπόλοιπη ωμοπλάτη και δεν αφαίρεσαν τον μυϊκό ιστό, η σχετική με τις φυσιολογικές αναλογίες μυϊκού ιστού και οστών προϋπόθεση πρέπει να θεωρηθεί ως πληρωθείσα. Με άλλα λόγια, αυτό που έχει σημασία, κατά τις εν λόγω προσφεύγουσες, είναι η αναλογία μυϊκού ιστού και οστών ενός τεμαχίου που προέρχεται από ολόκληρο μέρος να είναι η φυσιολογική για το εν λόγω τεμάχιο και όχι να αντιστοιχεί στις αναλογίες που παρουσιάζει φυσιολογικώς το ολόκληρο μέρος.

19. Η Επιτροπή υποστηρίζει την αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή η προϋπόθεση αυτή πληρούται μόνο όταν οι αναλογίες μυϊκού ιστού και οστών του σχετικού τεμαχίου αντιστοιχούν στις αναλογίες που παρουσιάζει το ολόκληρο μέρος. Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι οι αναλογίες είναι δυνατό να ποικίλλουν εφόσον και η ίδια η σύνθεση του ολόκληρου μέρους μπορεί να ποικίλλει. Π. χ., η συμπληρωματική σημείωση αριθ. 2 του κεφαλαίου 2 του κοινού δασμολογίου ορίζει, στο σημείο Α, στοιχείο δ), ότι η ωμοπλάτη είναι « το κατώτερο μέρος του εμπρόσθιου μέρους, ακόμα και με την πλάτη (σπάλα) και τους περιβάλλοντες μυς, με τα οστά, με ή χωρίς πόδι, κότσι, δέρμα ή λαρδίο ». Επομένως, η Επιτροπή παραδέχεται ότι οι « φυσιολογικές αναλογίες » δεν μπορούν να αποτυπώνονται μέσω ενός ενιαίου για κάθε μέρος ποσοστού. Αντί ενός ενιαίου αριθμού, πρέπει να καθορίζονται όρια, ανώτατο και κατώτατο, για κάθε μέρος, η δε τεθείσα προϋπόθεση πρέπει να θεωρείται ως πληρωθείσα όταν οι αναλογίες των σχετικών τεμαχίων κείνται εντός των ορίων αυτών.

20. Έτσι, το Δικαστήριο βρίσκεται αντιμέτωπο με δύο εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις όσον αφορά την ορθή ερμηνεία των εν λόγω διατάξεων. Καμιά από τις απόψεις αυτές δεν είναι ούτε καταφανώς εσφαλμένη ούτε καταφανώς ορθή. Υπέρ της απόψεως της Επιτροπής μπορεί να λεχθεί ότι αυτή είναι περισσότερο εναρμονισμένη με το γράμμα των σχετικών διατάξεων. Εξάλλου, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ερμηνεία που προτείνουν οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης παραβιάζει το εν λόγω γράμμα, ενώ αυτή είναι από πολλές απόψεις περισσότερο λογική, τουλάχιστον όσον αφορά τις πρακτικές συνέπειες.

21. Ενώπιον μιας τέτοιας καταστάσεως αλληλοσυγκρουόμενων απόψεων, ο συνήθης τρόπος εξετάσεως του Δικαστηρίου συνίσταται στην ερμηνεία των εν λόγω διατάξεων υπό το φως του σκοπού τους. Όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, το έργο αυτό είναι ασυνήθως δυσχερές διότι δεν γνωρίζουμε ποιος ήταν ο σκοπός της Επιτροπής όταν αυτή αποφάσισε να τροποποιήσει, από τον Φεβρουάριο του 1983, την ισχύουσα νομοθεσία. Συνήθως εξετάζεται το προοίμιο ενός νομοθετικού κειμένου με την ελπίδα να βρεθεί εκεί κάποια ένδειξη σχετικά με τον σκοπό του νομοθέτη. Μια τέτοια προσπάθεια δεν θα ήταν και πολύ τελεσφόρα εν προκειμένω διότι στα προοίμια των εν λόγω κανονισμών ελάχιστα στοιχεία περιλαμβάνονται όσον αφορά τον επιδιωκόμενο από τον νομοθέτη σκοπό. Στο προοίμιο του κανονισμού 263/83 αναφέρεται απλώς, στη δεύτερη αιτιολογική σκέψη, ότι ο κανονισμός 3602/82 « θέσπισε άλλους ορισμούς για ορισμένα προϊόντα του τομέα χοιρείου κρέατος (δηλαδή προϊόντα εκτός του εσφαγμένου χοίρου) και τροποποιήσεις στη διατύπωση των σχετικών δασμολογικών διακρίσεων » και « ότι πρέπει να προσαρμοστεί ανάλογα ο κατάλογος των προϊόντων στα οποία παρέχεται η επιστροφή ». Ο κανονισμός 3602/82, ο οποίος φυσικά, αφορούσε κατά κύριο λόγο τις εισφορές κατά την εισαγωγή και όχι τις επιστροφές λόγω εξαγωγής, αναφέρει, στην τέταρτη αιτιολογική του σκέψη, « ότι θα έπρεπε, ακόμα, να εισαχθούν λεπτομερείς ορισμοί των κυρίως τεμαχίων του τομέα του χοι-

ρείου κρέατος (δηλαδή προϊόντων άλλων εκτός του εσφαγμένου χοίρου) ... για να εξσφαλιστεί η σωστή εφαρμογή των εισφορών στα εν λόγω προϊόντα ».

22. Από τις αιτιολογικές αυτές σκέψεις δεν προκύπτουν ενδείξεις όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή έκρινε αναγκαίο να προσθέσει, από τον Φεβρουάριο του 1983, μια νέα προϋπόθεση σχετικά με την αναλογία μυϊκού ιστού και οστών. Γιατί τότε η Επιτροπή αποφάσισε να τροποποιήσει τη σχετική νομοθεσία; Εκ πρώτης όψεως, ως αιτία θα μπορούσε να θεωρηθεί η καταπολέμηση μιας ορισμένου είδους απάτης ή καταχρήσεως εκ μέρους των εξαγωγέων που συνίστατο στην αφαίρεση, από μέρος σφαγίου, του μυϊκού ιστού και στην αξίωση χορηγήσεως επιστροφής λόγω εξαγωγής για αποστολή που δεν θα αποτελούνταν, στην πραγματικότητα, παρά από οστά χωρίς αξία. Αν αυτός ήταν ο σκοπός του νομοθέτη, τότε θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η αυστηρή ερμηνεία των εν λόγω κανονισμών σύμφωνα με αδιαμφισβήτητη αρχή της νομολογίας του Δικαστηρίου: βλέπε, παραδείγματος χάρη, τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 146/81, 192/81 και 193/81, BayWa κατά BALM, Συλλογή 1982, σ. 1503, συγκεκριμένα σ. 1529, σκέψη 10, και την υπόθεση 11/76, Κάτω Χώρες κατά Επιτροπής, ECR. 1979, σ. 245, συγκεκριμένα σ. 279, σκέψη 9. Ωστόσο, έστω και αν εφαρμοζόταν παρόμοια αρχή ερμηνείας, δεν θα υπήρχε κανένας λόγος να αποκλείονται από τη χορήγηση επιστροφών λόγω εξαγωγής οι πλευρές σφαγίων ή οποιοδήποτε άλλο τεμάχιο μέρους που παρουσιάζεται υπό κανονική μορφή, συνήθη στο εμπόριο, με τη γνώριμη ποσότητα μυϊκού ιστού. Ούτε θα ήταν λογικό να αποκλείεται από τη χορήγηση επιστροφών ένα τεμάχιο μέρους, αν το τεμάχιο αυτό εμφάνιζε ιδιαιτέρως υψηλή αναλογία μυϊκού ιστού. Όμως, αυτή θα ήταν η αναπόφευκτη συνέπεια της ερμηνείας της Επιτροπής. Δεν είναι μόνο τα τεμάχια που αποτελούνται από ιδιαζόντως υψηλό αριθμό οστών αυτά που αποκλείονται· και τα ιδιαιτέρως πλούσια σε κρέας τεμάχια έχουν την ίδια τύχη.

23. Πράγματι, η Επιτροπή δεν υποστηρίζει ότι ο σκοπός της νέας προϋποθέσεως που προστέθηκε το 1983 συνίστατο στην καταπολέμηση ορισμένου είδους απάτης, ούτε, όντως, στην παρεμπόδιση καταβολής επιστροφών για παρτίδες χοιρείου κρέατος ιδιαίτερα μικράς αξίας. Ο εκπρόσωπος της Επιτροπής ανέφερε στο Δικαστήριο, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι η νομοθεσία τροποποιήθηκε προκειμένου να διασαφηνιστεί η ονοματολογία για λόγους « τελωνειακής τεχνικής ». Ήταν αισθητή η ανάγκη για περαιτέρω βελτίωση των σχετικών με το χοίρειο κρέας δασμολογικών διακρίσεων. Η τροποποίηση επήλθε, κυρίως, για το σύστημα εισφορών κατά την εισαγωγή, αλλά έγινε αντιληπτό ότι θα είχε επιπτώσεις επί του συστήματος των επιστροφών λόγω εξαγωγής. Ειδικότερα, κατέστη σαφές ότι οι πλευρές σφαγίων δεν συγκέντρωναν πλέον τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση επιστροφών. Κατά τον εκπρόσωπο της Επιτροπής, αποφασίστηκε, με πλήρη επίγνωση της καταστάσεως, ότι δεν ήταν πλέον ανάγκη να χορηγούνται επιστροφές για τις πλευρές σφαγίων διότι αυτές πωλούνταν αρκετά καλά στις αγορές του εξωτερικού και χωρίς το ευεργέτημα των επιστροφών. Αυτό σαφώς αποκλείει οποιαδήποτε σκέψη ότι ο λόγος που δεν χορηγήθηκαν επιστροφές για τις πλευρές μπορεί να είναι η μικρή αξία τους λόγω της υψηλής αναλογίας τους σε οστά.

24. Δεν βρίσκω τις εξηγήσεις της Επιτροπής αρκούντως πειστικές. Από τους σχετικούς κανονισμούς δεν προκύπτει σαφώς ότι η Επιτροπή ασχολήθηκε πράγματι με το ζήτημα αν έπρεπε για τις πλευρές να χορηγούνται επιστροφές λόγω εξαγωγής. Αν είχε αντιμετωπίσει ένα τέτοιο ζήτημα και είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι για τις πλευρές σφαγίων, ή για οποιοδήποτε άλλο τεμάχιο προερχόμενο από εσφαγμένο χοίρο, δεν θα έπρεπε, πλέον, να χορηγούνται επιστροφές, θα μπορούσε (και θα όφειλε) να έχει προβλέψει ρητή διάταξη υπό την έννοια αυτή και να την έχει διατυπώσει κατά τρόπο ξεκάθαρο. Τα πλεονεκτήματα μιας τέτοιας ενέργειας θα ήταν σημαντικά από την άποψη της ασφάλειας του

δικαίου. Τόσο οι οικείοι επιχειρηματίες όσο και οι επιφορτισμένες με την εφαρμογή της νομοθεσίας εθνικές αρχές θα γνώριζαν ποια ήταν τα δικαιώματα και ποιες οι υποχρεώσεις τους.

25. Εντούτοις, η Επιτροπή δεν έπραξε κάτι τέτοιο. Αντιθέτως, φαίνεται να θεσμοθέτησε κατά τρόπο περίπου συμπτωματικό. Αποφάσισε, για λόγους « τελωνειακής τεχνικής », ότι ήταν αναγκαία κάποια βελτίωση στη μορφή του κοινού δασμολογίου. Αφού ασχολήθηκε με ορισμένες δασμολογικές διακρίσεις, κυρίως σε σχέση με το σύστημα των εισφορών κατά την εισαγωγή, φαίνεται ότι αποφάσισε να ενεργήσει έτσι ώστε οι συνέπειες αυτής της διασαφηνίσεως στο σύστημα των επιστροφών λόγω εξαγωγής να παραγάγουν τα αποτελέσματά τους χωρίς στην πραγματικότητα να εξετάσει ποιες θα ήταν εν προκειμένω οι πρακτικές επιπτώσεις.

26. Το αποτέλεσμα αυτής της περίεργης νομοθετικής τεχνικής είναι ένας διφορούμενος κανόνας ο οποίος δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό το φως του σκοπού του εφόσον δεν γνωρίζουμε ποιο σκοπό επεδίωκε ο νομοθέτης. Υπό τις συνθήκες αυτές, το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε τη νομοθεσία αυτή σύμφωνα με τον κοινό νου και τη λογική ώστε η νομοθεσία αυτή να μη συνεπάγεται στην πράξη αποτελέσματα που να αντίκεινται στην ηθική ή τη λογική.

27. Δεν είμαι πεπεισμένος ότι η προτεινόμενη από την Επιτροπή ερμηνεία ικανοποιεί το κριτήριο αυτό. Αν η ερμηνεία αυτή εφαρμοζόταν στην πράξη θα είχε ως αποτέλεσμα ορισμένες συνέπειες που δεν μπορούν να χαρακτηριστούν παρά ως παράλογες. Υπαινίχθηκα ήδη μια από τις συνέπειες αυτές όταν υπογράμμισα ότι η ερμηνεία της Επιτροπής θα είχε ως συνέπεια να αποκλείονται από επιστροφές όχι μόνο τα τεμάχια που παρουσιάζουν εξαιρετικά υψηλή αναλογία οστών αλλά και αυτά που εμφανίζουν πολύ μεγάλο ποσοστό μυϊκού ιστού.

28. Πράγματι, αν υιοθετούνταν η ερμηνεία της Επιτροπής, θα υπήρχαν τέσσερις μόνο τρόποι ώστε να μπορούν για το χοίρειο κρέας που εξάγεται υπό μορφή τεμαχίων προερχομένων από εμπρόσθια μέρη, ωμοπλάτες ή θωρακοσφυϊκή χώρα να χορηγούνται επιστροφές:

i) ένα ολόκληρο μέρος θα μπορούσε να διαιρεθεί σε τεμάχια τα οποία θα εξάγονταν όλα σε μία και μόνη παρτίδα. Σε μια τέτοια περίπτωση, είναι μαθηματικώς βέβαιον ότι η αναλογία μυϊκού ιστού και οστών των αποστελλομένων τεμαχίων θα αντιστοιχούσε στις φυσιολογικές αναλογίες του ολοκλήρου μέρους. Υποθέτω ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, αυτό που έχει σημασία είναι οι αναλογίες που διαπιστώνονται σε ολόκληρη την εξαγόμενη παρτίδα και όχι αυτές που ανευρίσκονται σε κάθε τεμάχιο χοιρείου κρέατος·

ii) έστω και αν τα εν λόγω τεμάχια, παραδείγματος χάρη πλευρές σφαγίων, περιέχουν συνήθως ποσοστό μυϊκού ιστού κατώτερο αυτού του ολόκληρου μέρους, θα μπορούσαν να χωρίζονται από το ολόκληρο μέρος κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η ύπαρξη στα τεμάχια αυτά ποσότητας μυϊκού ιστού αρκετής ώστε να καθίστανται οι αναλογίες μυϊκού ιστού και οστών αντίστοιχες προς αυτές του ολοκλήρου μέρους. Αντιστρόφως, σε περίπτωση που ένα τεμάχιο παρουσίαζε αφύσικα χαμηλό ποσοστό οστών, θα μπορούσε να αφαιρεθεί μέρος του μυϊκού ιστού που περιβάλλει συνήθως τα οστά του τεμαχίου αυτού·

iii) εφόσον οι επιτρεπόμενες μέθοδοι παρουσιάσεως ενός ολοκλήρου μέρους ποικίλλουν σημαντικά, η διαφορά μεταξύ του

ανωτάτου και κατωτάτου ορίου που μνημονεύει η Επιτροπή θα μπορούσε να είναι αρκούντως σημαντική ώστε ένα τεμάχιο το οποίο δεν περιέχει τις συνήθεις αναλογίες μυϊκού ιστού και οστών να μπορεί, ωστόσο, να περιλαμβάνεται εντός των εν λόγω ορίων·

iv) φυσικά είναι δυνατό το σχετικό τεμάχιο να περιέχει, από απλή σύμπτωση, τις ίδιες αναλογίες μυϊκού ιστού και οστών με το ολόκληρο μέρος.

29. Τίποτα από τα ανωτέρω δεν μου φαίνεται και πολύ λογικό. Ειδικότερα, δεν μπορώ να αντιληφθώ για ποιο λόγο ο νομοθέτης θέλει να θεσπίσει κανόνα ο οποίος να έχει ως αποτέλεσμα να μην τυγχάνουν επιστροφών οι κανονικώς τεμαχισμένες πλευρές, ενώ θα τυγχάνουν επιστροφών οι πλευρές που είναι τεμαχισμένες κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εμπεριέχουν ένα αφύσικα σημαντικό τμήμα μυϊκού ιστού. Καίτοι είναι βεβαίως δυνατό οι αναλογίες μυϊκού ιστού και οστών ενός τέτοιου τεμαχίου να αντιστοιχούν σ' αυτές του ολοκλήρου μέρους, εντούτοις δυσχερώς θα μπορούσαν αυτές να χαρακτηρισθούν ως « φυσιολογικές αναλογίες ». Ούτε, άλλωστε, θεωρώ απολύτως λογικό να μπορεί η ανεκτή διαφορά μεταξύ του ανωτάτου και του κατωτάτου ορίου να ποικίλλει σε σημαντικό βαθμό λόγω των διαφορετικών συνθέσεων που μπορεί να εμφανίζουν τα ολόκληρα μέρη σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 3602/82. Θεωρώ κάπως αυθαίρετο να μπορεί ένα τεμάχιο προερχόμενο από ολόκληρο μέρος να έχει περισσότερες πιθανότητες να πληροί τις προϋποθέσεις χορηγήσεως επιστροφής απλώς και μόνο λόγω του ότι το ίδιο το ολόκληρο μέρος ορίζεται με περισσότερη ευελιξία.

30. Ωστόσο, η μεγαλύτερη αντίρρηση που προκαλεί η ερμηνεία της Επιτροπής είναι ότι αυτή δημιουργεί μια αφόρητη αβεβαιότητα για τους επιχειρηματίες που πρέπει να προσπαθούν να συγκεντρώνουν την εν λόγω προϋπόθεση. Φυσικά δεν είναι αδύνατο να διαπιστωθεί αν ένα συγκεκριμένο τεμάχιο χοιρείου κρέατος παρουσιάζει τις ίδιες αναλογίες μυϊκού ιστού και οστών με το ολόκληρο μέρος από το οποίο προέρχεται. Αλλά αυτό είναι εξαιρετικά δυσχερές, όπως αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι το εθνικό δικαστήριο αναγκάστηκε να προσφύγει εν προκειμένω σε έκθεση πραγματογνωμοσύνης της οποίας τα πορίσματα φέρνουν απλώς στο φως τη δυσχέρεια αυτή. Η επιτακτική ανάγκη βεβαιότητας στην κατάρτιση των νόμων έχει αναγνωριστεί από ορισμένες αποφάσεις του Δικαστηρίου, όπως π. χ. η απόφαση 326/85, Κάτω Χώρες κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 5091, όπου (στη σκέψη 24) έγινε δεκτό ότι:

« ... η κοινοτική νομοθεσία πρέπει να είναι βεβαία, η δε εφαρμογή της προβλεπτή από τους υποκειμένους σ' αυτήν. Αυτή η επιταγή της ασφάλειας του δικαίου πρέπει να τηρείται με ιδιαίτερη αυστηρότητα, οσάκις πρόκειται για διατάξεις που μπορούν να έχουν οικονομικές επιπτώσεις, ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν με ακρίβεια την έκταση των υποχρεώσεων που τους επιβάλλουν ».

31. Σκοπός του συστήματος των επιστροφών λόγω εξαγωγής είναι να καθίσταται δυνατή η εξαγωγή του χοιρείου κρέατος της Κοινότητας προς τρίτες χώρες στις οποίες οι τιμές είναι, γενικώς, χαμηλότερες (βλέπε όγδοη αιτιολογική σκέψη του προοιμίου του κανονισμού 2759/75). Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται μόνον εφόσον οι εξαγωγείς είναι σε θέση να γνωρίζουν, με αρκετή βεβαιότητα, κατά το χρονικό σημείο της διαπραγματεύσεως συμβάσεων με αγοραστές από τρίτες χώρες, αν το εν λόγω κρέας πληροί τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση επιστροφών λόγω εξαγωγής. Οι

αντιξοότητες του διεθνούς εμπορίου είναι τόσο σημαντικές ώστε να μη χρειάζεται να υφίστανται οι εξαγωγείς την αβεβαιότητα που προκαλείται από το να είναι υποχρεωμένοι να συγκεντρώνουν προϋποθέσεις τόσο αόριστες και ασαφείς όπως η επίμαχη εν προκειμένω προϋπόθεση, εφόσον αυτή θα ερμηνευόταν υπό την προτεινόμενη από την Επιτροπή έννοια. Η εφαρμοστέα νομοθεσία πρέπει να ερμηνεύεται έτσι ώστε τα κριτήρια που αυτή ορίζει να είναι αρκούντως σαφή ώστε να καθίσταται δυνατό στον συνετό εξαγωγέα, που επιδεικνύει την απαιτούμενη επιμέλεια και στηρίζεται στις επαγγελματικές του γνώσεις, να γνωρίζει αν δικαιούται επιστροφών λόγω εξαγωγής. Το κριτήριο αυτό δεν θα πληρούνταν αν η σχετική νομοθεσία ερμηνευόταν κατά τον προτεινόμενο από την Επιτροπή τρόπο.

32. Συγκριτικά, η ερμηνεία που υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης είναι σαφής, λογική, ευχερώς εφαρμοστέα στην πράξη και απαλλαγμένη του αυθαίρετου στοιχείου που φαίνεται να χαρακτηρίζει την ερμηνεία της Επιτροπής. Επιπλέον, απ' όσο μπορώ να αντιληφθώ, η ερμηνεία αυτή αποτρέπει τις απάτες. Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή δεν υποστήριξε ότι θα συνέβαινε κάτι τέτοιο. Επομένως, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η προϋπόθεση σχετικά με την αναλογία μυϊκού ιστού και οστών πρέπει να λογίζεται πληρωθείσα όταν ένα ολόκληρο μέρος έχει διαιρεθεί σε τεμάχια κατά τον τρόπο ο οποίος είναι συνήθης στο επάγγελμα, ο δε ενυπάρχων στα τεμάχια αυτά μυϊκός ιστός δεν έχει αφαιρεθεί.

Το ζήτημα του κύρους

33. Εφόσον οι επίμαχες διατάξεις ερμηνευθούν υπό την έννοια που προτείνω, το κύρος τους δεν τίθεται, στην πραγματικότητα, υπό αμφισβήτηση. Ένα από τα πλεονεκτήματα της ερμηνείας αυτής είναι ότι θεραπεύει ελαττώματα τα οποία, χωρίς την ερμηνεία αυτή, θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως θίγοντα το κύρος των εν λόγω διατάξεων — δηλαδή, αβεβαιότητα, αυθαιρεσία και έλλειψη λογικής. Εφόσον, επομένως, οι περισσότεροι από τους λόγους βάσει των οποίων θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος των οικείων διατάξεων παύουν να υφίστανται αν υιοθετηθεί η ερμηνεία που προτείνω, θα εξετάσω με κάποια συντομία το ζήτημα του κύρους.

34. Μια από τις επικρίσεις που εκτοξεύθηκαν κατά της εν λόγω προϋποθέσεως συνίσταται στο ότι αυτή είναι αντίθετη προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως και της ομοιόμορφης εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου. Προβλήθηκε ότι οι αναλογίες μυϊκού ιστού και οστών μπορεί να ποικίλλουν σημαντικά εξαιτίας ορισμένων παραγόντων, κυρίως λόγω διαφορών στη σύνθεση του ολοκλήρου μέρους ή στις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για τη διαίρεση του ολοκλήρου μέρους σε τεμάχια, καθώς και διαφορών που προκύπτουν από την ηλικία, τη μέθοδο εκτροφής, το φύλο και τη δίαιτα του σχετικού ζώου.

35. Δεν νομίζω ότι η συγκεκριμένη αυτή επίκριση είναι δικαιολογημένη, έστω και αν υιοθετηθεί η προτεινόμενη από την Επιτροπή ερμηνεία. Είναι απολύτως δυνατό ένας κάπρος έξι μηνών, διατρεφόμενος με αποβουτυρωμένο γάλα σε σκόνη σε κάποιο χοιροστάσιο της Γιουτλάνδης, να διαφέρει αισθητά από έναν τριετή θηλυκό χοίρο διατρεφόμενο με βελανίδια στις πεδιάδες της Μάντσας. Ωστόσο, αυτό δεν έχει συνέπειες. Τεμάχια χοιρείου κρέατος που προέρχονται από τον πρώτο τύπο ζώου ανταποκρίνονται στο κριτήριο των «φυσιολογικών αναλογιών» εφόσον περιέχουν μυϊκό ιστό και οστά στις φυσιολογικές αναλογίες που απαντώνται σε τυπικό εκπρόσωπο αυτού του τύπου ζώου. Ουδείς θα υποστήριζε ότι θα έπρεπε να συγκρίνονται προς τον δεύτερο τύπο ζώου. Η σύγκριση πρέπει να γίνεται μεταξύ ομοίων. Εφόσον ο θεμελιώδης

αυτός κανόνας εφαρμόζεται, δεν γεννάται, κατά τη γνώμη μου, κανένα ζήτημα ανισότητας ή ελλείψεως ομοιομορφίας στην εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Επομένως, ουδεμία παρίσταται ανάγκη προσφυγής στην απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση 327/82, Ekro κατά Produktschap voor Vee en Vlees, Συλλογή 1984, σ. 107, από την οποία θα μπορούσε, ενδεχομένως, να συναχθεί ότι σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η επίτευξη, λόγω διαφορών στις εθνικές πρακτικές, πλήρους ομοιομορφίας, πρέπει να γίνονται δεκτές οι προκύπτουσες από αυτές αποκλίσεις.

36. Εξάλλου, η Kühne en Heitz υποστηρίζει ότι, αν οι εν λόγω διατάξεις ερμηνεύονταν κατά τον τρόπο που υποδεικνύει η Επιτροπή, αυτές θα ήταν ανίσχυρες, ως παραβιάζουσες τις αρχές της ασφάλειας του δικαίου και της αναλογικότητας.

37. Πολλά μπορούν να λεχθούν υπέρ της απόψεως αυτής. Όσον αφορά την ασφάλεια του δικαίου, έχω ήδη τονίσει ότι σε περίπτωση που γινόταν δεκτή η ερμηνεία της Επιτροπής θα ήταν αδύνατο για τους εν λόγω επιχειρηματίες να γνωρίζουν, με αρκετή βεβαιότητα, αν θα δικαιούνταν επιστροφών.

38. Όσον αφορά την αναλογικότητα, είναι, πράγματι, ουσιαστικώς αδύνατο να καθοριστεί αν η εισαχθείσα από την 1η Φεβρουαρίου 1983 προϋπόθεση είναι ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, δεδομένου ότι οι σχετικοί κανονισμοί δεν αναφέρουν ποιος είναι ο σκοπός αυτός. Πράγματι, είναι συζητήσιμο αν οι εν λόγω κανονισμοί είναι καν σύμφωνοι με το άρθρο 190 της Συνθήκης, εφόσον δεν αναφέρουν τους λόγους για τους οποίους εισήχθη ο κανόνας σχετικά με τις « φυσιολογικές αναλογίες ».

39. Επομένως, το συμπέρασμά μου είναι ότι, σε περίπτωση που οι εν λόγω διατάξεις ερμηνεύονταν κατά τον τρόπο που υποδεικνύει η Επιτροπή, θα υφίσταντο σοβαρές αμφιβολίες ως προς το κύρος τους. Και αυτό ακριβώς αποτελεί έναν ακόμα λόγο για να ερμηνευθούν αυτές κατά τον τρόπο που πρότεινα, σύμφωνα με το αξίωμα « ut magis res valeat quam pereat »: βλέπε π. χ. τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 201/85 και 202/85, Klensch κατά Υφυπουργού, Συλλογή 1986, σ. 3477, συγκεκριμένα σ. 3510, σκέψη 21.

40. Κατά συνέπεια, περαίνοντας τις προτάσεις μου, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στα υποβληθέντα από το College van Beroep voor het Bedrijfsleven προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Η συμπληρωματική σημείωση αριθ. 2 Β του κεφαλαίου 2 του κοινού δασμολογίου, που προστέθηκε με το άρθρο 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 3602/82, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η προϋπόθεση που αυτή επιβάλλει πληρούται όταν το ολόκληρο μέρος είναι διηρημένο σε τεμάχια κατά τον συνήθη στο επάγγελμα τρόπο, ο δε ενυπάρχων στα τεμάχια αυτά μυϊκός ιστός δεν έχει αφαιρεθεί.

2) Από την εξέταση των υποβληθέντων ερωτημάτων δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να θίξει το κύρος της προαναφερθείσας διάταξης, ερμηνευόμενης κατ' αυτό τον τρόπο. »